Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PRIIT PIKAMÄE
29 päivänä heinäkuuta 2019[1]

Asia C-460/18 P

HK
vastaan

Euroopan unionin neuvosto ja Euroopan komissio

Muutoksenhaku – Henkilöstö – Eläkkeet – Perhe-eläke – Henkilöstösääntöjen liitteessä VIII oleva 17 artikla – Myöntämisedellytykset – Eloon jääneen puolison käsite – Avioliiton kestoa koskeva edellytys – Muut parisuhteet kuin avioliitto – Avoliitto – Yhdenvertainen kohtelu – Suhteellisuus – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20 ja 52 artikla

1. Nyt käsiteltävänä olevalla valituksellaan valittaja vaatii kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen 3.5.2018 antaman tuomion HK v. komissio (T-574/16, ei julkaistu, EU:T:2018:252; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla on hylätty valittajan nostama kumoamiskanne, joka perustui Euroopan unionin henkilöstösääntöjen (jäljempänä henkilöstösäännöt) liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuutta koskevaan väitteeseen ja jolla valittaja vaati kumoamaan komission päätöksen, jolla häneltä evättiin kyseisen säännöksen nojalla perhe-eläke, koska hänen avioliittonsa kuolleen virkamiehen kanssa oli kestänyt alle vuoden ja koska päätöksessä ei otettu huomioon avioliittoa edeltäneen avoliiton kestoa.

2. Unionin yleisen tuomioistuimen tuomion perustelemista koskevan klassisen ongelman lisäksi tämä asia tarjoaa unionin tuomioistuimelle tilaisuuden ottaa ensimmäistä kertaa kantaa siihen, soveltuuko henkilöstösääntöjen liitteessä VIII oleva 17 artikla yhteen Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 20 artiklassa taatun yhdenvertaisen kohtelun yleisen periaatteen kanssa, kun arvioidaan yhtäältä avoliitossa eläneiden pariskuntien tilannetta ja toisaalta sellaisten pariskuntien tilannetta, joiden avioliitto on kestänyt alle vuoden virkamiespuolison kuolinhetkellä ja jotka olisivat täyttäneet avioliiton kestoa koskevan edellytyksen, jos huomioon otettaisiin aiemman yhteiselämän kesto.

3. Tällä kysymyksellä, jolla on selvä yhteiskunnallinen ulottuvuus, on selvästi huomattavaa merkitystä koko Euroopan unionin henkilöstölle.

1 Alkuperäinen kieli: ranska.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

4. Henkilöstösäännöt ovat Euroopan talousyhteisön ja Euroopan atomienergiajärjestön virkamiehiin sovellettavien henkilöstösääntöjen ja näiden yhteisöjen muuta henkilöstöä koskevien palvelussuhteen ehtojen vahvistamisesta annetun asetuksen N:o 31 (ETY), 11 (Euratom)[2] liitteenä. Tätä asetusta on muutettu lukuisia kertoja, muun muassa vuonna 2004 Euroopan yhteisöjen virkamiehiin sovellettavien henkilöstösääntöjen ja yhteisöjen muuta henkilöstöä koskevien palvelussuhteen ehtojen muuttamisesta 22.3.2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY, Euratom) N:o 723/2004.[3]

5. Henkilöstösääntöjen 1d artiklassa, sellaisena kuin sitä sovelletaan tässä asiassa, säädetään seuraavaa:

”1. Näitä henkilöstösääntöjä sovellettaessa kaikenlainen syrjintä ja esimerkiksi sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, geneettisiin ominaisuuksiin, kieleen, uskontoon tai vakaumukseen, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautuneisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä.

Näitä henkilöstösääntöjä sovellettaessa muut parisuhteet kuin avioliitto rinnastetaan avioliittoon edellyttäen, että kaikki liitteessä VII olevan 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa luetellut edellytykset täyttyvät.

– –

5. Kun näiden henkilöstösääntöjen soveltamisalaan kuuluva henkilö, joka katsoo tulleensa väärin kohdelluksi sen vuoksi, että hänen kohdallaan ei ole noudatettu edellä tarkoitettua tasa-arvoisen kohtelun periaatetta, esittää tosiseikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa suoraa tai välillistä syrjintää tapahtuneen, on toimielimen osoitettava, ettei tasa-arvoisen kohtelun periaatetta ole rikottu. Tätä säännöstä ei sovelleta kurinpitomenettelyihin.

6. Kaikkien syrjimättömyysperiaatteeseen ja suhteellisuusperiaatteeseen kohdistuvien rajoitusten on oltava objektiivisesti ja tarkoituksenmukaisesti perusteltuja, ja niiden on vastattava henkilöstöpolitiikan yleisen edun mukaisia oikeutettuja tavoitteita. Nämä tavoitteet voivat erityisesti oikeuttaa vahvistamaan pakollisen eläkeiän sekä vanhuuseläkeoikeutta koskevan vähimmäisiän.”

6. Henkilöstösääntöjen 79 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetään seuraavaa:

”Virkamiehen tai entisen virkamiehen eloon jääneellä puolisolla on liitteessä VIII olevassa 4 luvussa vahvistetuin edellytyksin oikeus perhe-eläkkeeseen, jonka määrä on 60 % siitä vanhuuseläkkeestä tai työkyvyttömyyskorvauksesta, jota hänen puolisonsa kuollessaan sai tai johon hänellä olisi ollut oikeus palvelusvuosia tai ikää koskevien vaatimusten täyttymistä edellyttämättä.”

7. Henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Vahvistetaan kotitalouslisän määräksi perusosa 170,52 euroa lisättynä 2 prosentilla virkamiehen peruspalkasta.

2. Kotitalouslisään on oikeutettu:

a) naimisissa oleva virkamies,

2 EYVL 1962, 45, s. 1385.

3 EUVL 2004, L 124, s. 1.

b) virkamies, joka on jäänyt leskeksi tai eronnut tai elää virallisessa asumuserossa tai on naimaton ja jolla on huollettavanaan yksi tai useampi lapsi 2 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitetussa merkityksessä;

c) virkamies, joka on rekisteröity muun vakiintuneen parisuhteen kuin avioliiton osapuoleksi edellyttäen, että:

   i) pari toimittaa jonkin jäsenvaltion tai jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen viralliseksi tunnustaman asiakirjan, jossa todistetaan heidän asemansa muun parisuhteen kuin avioliiton osapuolina,

   ii) kumpikaan osapuolista ei ole naimisissa eikä ennestään muussa parisuhteessa kuin avioliitossa,

   iii) osapuolten välillä ei ole mitään seuraavista sukulaisuussuhteista: vanhempi, lapsi, isovanhempi, lapsenlapsi, veli, sisar, täti, setä, eno, veljen- tai sisarenpoika, veljen- tai sisarentytär, vävy tai miniä,

   iv) pari ei voi solmia laillista avioliittoa jäsenvaltiossa; tätä luetelmakohtaa sovellettaessa parilla katsotaan olevan mahdollisuus solmia laillinen avioliitto ainoastaan sellaisissa tapauksissa, joissa osapuolet täyttävät kaikki tällaisen parin avioliiton hyväksymiselle jäsenvaltion lainsäädännössä asetetut edellytykset;

d) erityisellä ja perustellulla päätöksellä, jonka nimittävä viranomainen tekee todistusvoimaisten asiakirjojen perusteella, virkamies, joka a, b ja c alakohdassa säädettyjä edellytyksiä täyttämättä tosiasiallisesti huolehtii perheen elatuksesta.

8. Henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevassa 17 artiklassa säädetään eloon jääneen puolison perhe-eläkkeestä seuraavaa:

”Jos virkamies on kuollessaan jossakin henkilöstösääntöjen 35 artiklassa tarkoitetussa asemassa, hänen eloon jääneellä puolisollaan, joka oli ollut kyseisen virkamiehen puolisona vähintään vuoden ajan ennen kuin tämän palvelussuhde toimielimen palveluksessa päättyi, ja ellei [henkilöstösääntöjen liitteessä VIII] olevan 1 artiklan 1 kohdan ja [henkilöstösääntöjen liitteessä VIII] olevan 22 artiklan säännöksistä muuta johdu, oikeus siirtoeläkkeeseen, jonka määrä on 60 % siitä vanhuuseläkkeestä, johon virkamiehellä olisi kuollessaan ollut oikeus palvelusvuosia tai ikää koskevien vaatimusten täyttymistä edellyttämättä.

Edellä säädettyä avioliiton kestoa koskevaa vaatimusta ei sovelleta, jos avioliitosta tai virkamiehen aiemmasta avioliitosta on syntynyt yksi tai useampia lapsia, joiden elatuksesta – – eloon jäänyt puoliso huolehtii tai on huolehtinut, tai jos virkamiehen kuoleman on aiheuttanut hänen tehtäviensä hoidosta tai tapaturmasta johtuva vamma tai sairaus, tai tapaturma.” *

II Asian käsittelyn aiemmat vaiheet

9. Valittajana oleva HK ja N aloittivat yhteiselämänsä vuoden 1994 aikana Liègessä (Belgia).

10. N oli Euroopan komission virkamies ja hän työskenteli 16.5.2005 alkaen yhteisessä tutkimuskeskuksessa (JRC) Sevillassa (Espanja).

11. Koska valittajalla on II-tyypin diabetes, hän ei ole voinut työskennellä tai kouluttautua ja N on näissä olosuhteissa huolehtinut pariskunnan elatuksesta.

* Lainausta on korjattu unionin tuomioistuimessa, koska asetuksen suomenkielinen versio on epätarkka.

12. Valittaja ja N solmivat avioliiton Liègessä 9.5.2014.

13. N kuoli 11.4.2015.

14. Komissio ilmoitti valittajalle suullisesti 14.4.2015, että hänellä ei ollut oikeutta perhe-eläkkeeseen (jäljempänä riidanalainen päätös).

15. Valittaja teki riidanalaisesta päätöksestä hallinnollisen valituksen 15.6.2015.

16. Komissio hylkäsi hallinnollisen valituksen 15.9.2015 päivätyllä päätöksellään, koska avioliitto ei ollut kestänyt riittävän pitkään, sillä se oli kestänyt alle vuoden, kun lisäksi oli niin, että avioliittoa edeltäneen avoliiton kestoa ei voitu ottaa huomioon, jotta vaadittuun kestoon päästäisiin.

III Asian käsittelyn vaiheet unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

17. Valittaja nosti Euroopan unionin virkamiestuomioistuimen kirjaamoon 18.2.2016 jätetyllä kannekirjelmällään kanteen, jolla hän vaati riidanalaisen päätöksen kumoamista ja vahingonkorvausta henkisestä kärsimyksestä.

18. Asetuksen (EU, Euratom) 2016/1192[4] 3 artiklan nojalla käsiteltävä asia siirrettiin unionin yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi sellaisena kuin se oli 31.8.2016.

19. Riidanalaisen päätöksen kumoamista koskevissa vaatimuksissaan valittaja vetosi henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuutta koskevaan väitteeseen, jonka tueksi hän esitti kaksi kanneperustetta, joista ensimmäinen koski perhe-eläkkeen myöntämisedellytyksen ”mielivaltaista ja soveltumatonta” luonnetta ja toinen koski perusoikeuskirjan 21 artiklan ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY[5] 2 artiklan rikkomiseen perustuvaa syrjintää.

20. Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi kanteen kokonaisuudessaan ja velvoitti HK:n vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan komissiolle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

IV Asianosaisten vaatimukset ja asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

21. Valittaja toimitti 12.7.2018 unionin yleisen tuomioistuimen tuomiosta valituksen, jolla hän vaati, että unionin tuomioistuin

– ottaa valituksen tutkittavaksi ja toteaa sen perustelluksi

– kumoaa valituksenalaisen tuomion

– ottaa asian välittömästi ratkaistavaksi ja hyväksyy kaikki valittajan ensimmäisessä oikeusasteessa esittämät vaatimukset mukaan lukien vaatimuksen vastaajan velvoittamisesta korvaamaan oikeudenkäyntikulut; tai muussa tapauksessa

– palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi, jolloin valituksen oikeudenkäyntikulut vahvistetaan unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan mukaisesti.

4 Euroopan unionin ja sen henkilöstön välisten riitojen ratkaisemista ensimmäisenä oikeusasteena koskevan toimivallan siirtämisestä unionin yleiselle tuomioistuimelle 6.7.2016 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2016, L 200, s. 137).

5 EYVL 2000, L 303, s. 16.

22. Komissio vaatii, että valitus hylätään ja että valittaja velvoitetaan korvaamaan kaikki oikeudenkäyntikulut.

23. Euroopan unionin neuvosto, joka osallistui asian käsittelyyn ensimmäisen asteen tuomioistuimessa komission vaatimuksia tukevana väliintulijana, on pyytänyt istunnon pitämistä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 76 artiklan 3 kohdan nojalla, ja pyyntöön on myönnytty.

24. Asianosaisia kuultiin unionin tuomioistuimessa 8.5.2019 pidetyssä istunnossa.

V Oikeudellinen arviointi

25. Tämän asian oikeudellisessa arvioinnissa minusta on vaikuttanut tarpeelliselta tarkastella aluksi valittajan väitettä siitä, että unionin yleinen tuomioistuin ei olisi noudattanut perusteluvelvollisuuttaan, mikä vaikuttaa minusta perustellulta väitteeltä, jonka vuoksi ehdotan, että unionin tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion tällä perusteella. Tämän lähestymistavan perusteella ja kun asiassa täyttyvät edellytykset sille, että asia otetaan välittömästi ratkaistavaksi, olen toiseksi arvioinut valittajan unionin yleisessä tuomioistuimessa nostaman kanteen tutkittavaksi ottamista sekä sitä, onko kanne perusteltu, ja tämän arvioinnin päätteeksi ehdotan, että komission päätös, jolla perhe-eläkettä ei myönnetä valittajalle, kumotaan.

A Valitus

26. Valittaja esittää valituksensa tueksi kaksi oikeudellista perustetta, joista ensimmäinen perustuu henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäisen kohdan rikkomiseen ja siihen, että valituksenalaisen tuomion perustelut ovat moniselitteisiä, epäjohdonmukaisia ja ristiriitaisia, ja toinen perustuu syrjintäkiellon periaatteen loukkaamiseen ja valituksenalaisen tuomion perusteluiden puutteellisuuteen.

27. Näyttää siltä, että näin tehdessään valittaja esittää molemmissa kumoamisperusteissaan yhtäältä kritiikkiä, joka koskee unionin yleisellä tuomioistuimella olevaa perusteluvelvollisuutta, ja toisaalta kritiikkiä, joka koskee valituksenalaisen tuomion perustelujen asianmukaisuutta, mitkä ovat erillisiä kysymyksiä, joita on tarkasteltava erikseen.

28. Perusteluvelvollisuudesta on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomion perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä unionin yleisen tuomioistuimen päättely siten, että niille, joita ratkaisu koskee, selviävät sen syyt ja että unionin tuomioistuin voi tutkia ratkaisun laillisuuden.[6]

29. Kysymys unionin yleisen tuomioistuimen tuomion perustelujen ristiriitaisuudesta tai puutteellisuudesta on oikeuskysymys, minkä vuoksi siihen voidaan sellaisenaan vedota muutoksenhaun yhteydessä.[7] Lisäksi unionin yleisen tuomioistuimen tuomioiden perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättäminen on peruste, joka koskee oikeusjärjestyksen perusteita ja joka unionin tuomioistuinten on tutkittava viran puolesta.[8]

6 Ks. mm. tuomio 11.6.2015, EMA v. komissio (C-100/14 P, ei julkaistu, EU:C:2015:382, 67 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 26.5.2016, Rose Vision v. komissio (C-224/15 P, EU:C:2016:358, 24 kohta).

7 Ks. mm. tuomio 8.2.2007, Groupe Danone v. komissio (C-3/06 P, EU:C:2007:88, 45 kohta) ja tuomio 19.12.2012, Planet v. komissio (C-314/11 P, EU:C:2012:823, 63 kohta).

8 Ks. tuomio 11.4.2013, Mindo v. komissio (C-652/11 P, EU:C:2013:229, 30 kohta).

30. Valituksenalaisen tuomion perustelujen arvioinnissa on aluksi palautettava mieliin oikeudenkäynnin kohde unionin yleisessä tuomioistuimessa eli ensisijainen vaatimus siitä, että riidanalainen päätös on kumottava, mikä vaatimus perustuu henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuutta koskevaan väitteeseen, jonka tueksi on vedottu kahteen kanneperusteeseen, joista ensimmäinen koskee perhe-eläkkeen myöntämisedellytyksen ”mielivaltaista ja soveltumatonta” luonnetta ja toinen koskee perusoikeuskirjan 21 artiklan ja direktiivin 2000/78 2 artiklan rikkomiseen perustuvaa syrjintää.

31. Nämä kaksi muodollisesti erillistä kanneperustetta liittyvät todellisuudessa yhteen ainoaan väitteeseen siitä, että on rikottu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta,[9] joka on nykyään taattu perusoikeuskirjan 20 artiklassa ja joka edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tilanteita ei kohdella eri tavoin eikä erilaisia tilanteita kohdella samalla tavoin, ellei tällaista kohtelua voida objektiivisesti perustella.[10]

32. Erottelua kahden sellaisen ihmisryhmän välillä, jotka ovat toisiinsa rinnastettavissa tilanteissa, voidaan objektiivisesti perustella millä tahansa oikeutetulla tavoitteella, kunhan kyseessä oleva toimenpide on asianmukainen ja tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi, mikä on nimenomaan se seikka, jonka valittaja kiistää, kun hän väittää, että vaatimus siitä, että jotta eloon jäänyt puoliso voi saada perhe-eläkettä, hänen on tullut olla virkamiehen puolisona vähintään vuoden ajan virkamiehen kuolinhetkellä, on ”mielivaltainen ja soveltumaton”.

33. Valituksenalaisessa tuomiossa unionin yleinen tuomioistuin on kuitenkin vain tutkinut nämä kaksi kanneperustetta yksi toisensa jälkeen luonnehtimatta niitä mitenkään, mikä mielestäni on johtanut siihen, että on esitetty perustelut, joista unionin yleisen tuomioistuimen päättely ei ilmene selkeästi.

34. Tältä osin valittaja väittää, että valituksenalaisen tuomion perustelut ovat ”moniselitteisiä, epäjohdonmukaisia ja ristiriitaisia”. Valittaja toteaa muun muassa, että tietyissä tuomion kohdissa unionin yleinen tuomioistuin tulkitsee puolison käsitettä siten, että käsite viittaa pelkästään siihen, että henkilö on naimisissa, samalla, kun tuomion toisissa kohdissa unionin yleinen tuomioistuin yhdistää toisiinsa ”puolison” ja ”muun parisuhteen kuin avioliiton” käsitteet.

35. On huomautettava, että arvioidessaan valittajan ensimmäistä kanneperustetta unionin yleinen tuomioistuin on tulkinnut eloon jääneen puolison käsitettä ja todennut tulkintojensa perusteella valituksenalaisen tuomion 23 kohdassa, että henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäinen kohta on sanamuodoltaan selvä ja täsmällinen ja siinä säädetään yksiselitteisesti ne edellytykset, joiden on täytyttävä, jotta henkilölle myönnetään perhe-eläke, eli sen, että henkilön on tullut olla ”[kuolleen] virkamiehen puolisona vähintään vuoden ajan”.

36. Siten unionin yleinen tuomioistuin samaistaa yksinomaan puolison ja naimisissa olemisen käsitteet ja toistaa tämän samaistuksen valituksenalaisen tuomion 25 ja 30 kohdassa[11] – viittaamalla käsitteen tavanomaiseen merkitykseen – ja tuomion 27–29 kohdassa – käsitellessään avioliiton käsitteen yleismaailmallista merkitystä virallisena parisuhdemuotona, joka tunnustetaan kaikissa jäsenvaltioissa ja jolla luodaan erityisiä oikeudellisia velvoitteita, mitä ei voida sanoa avoliitosta tai muista parisuhteista kuin avioliitosta.

9 Mielivaltaisuutta ja soveltumattomuutta koskevassa kanneperusteessa toistetaan osittain 15.4.2010 annetun tuomion Gualtieri v. komissio (C-485/08 P, EU:C:2010:188) 72 kohta, joka mainitaan kannekirjelmän 19 kohdassa ja jossa unionin tuomioistuin vastaa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomista koskevan kanneperusteen tarkasteluun. Neuvosto (väliintulokirjelmän 6 kohta) ja komissio (neuvoston väliintulokirjelmästä esitettyjen komission huomautusten 2 kohta) yhtyvät tähän analyysiin valittajan väitteistä.

10 Ks. mm. tuomio 5.6.2008, Wood (C-164/07, EU:C:2008:321, 13 kohta) ja tuomio 19.11.2009, Sturgeon ym. (C-402/07 ja C-432/07, EU:C:2009:716, 48 kohta).

11 Valituksenalaisen tuomion 31 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin toteaa nimenomaisesti, että puolison käsitteellä viitataan ”pelkästään” viralliseen avioliittoon sanan perinteisessä merkityksessä perustuvaan asemaan.

37. Näin ollen on vähintäänkin ihmeellistä, että valituksenalaisen tuomion 32 kohdassa, joka on lisäksi päätelmäkohta, lukee, että unionin lainsäätäjä ei ole toiminut mielivaltaisesti, kun se on rajannut niiden henkilöiden piirin, joille kyseinen eläke voidaan myöntää, virallisessa avioliitossa oleviin henkilöihin ”ja sellaisiin rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin, jotka eivät voi solmia avioliittoa”.

38. Tästä kohdasta ilmenee selvästi, että perhe-eläkettä ei siis ole tarkoitettu ainoastaan eloon jääneille puolisoille pelkästään avioliittoon perustuvassa merkityksessä, toisin kuin aiemmin on todettu, eikä unionin yleinen tuomioistuin esitä tälle mitään selitystä, jonka avulla voitaisiin ymmärtää tämä toteamus siitä, että tietyissä olosuhteissa oikeus eläkkeeseen voi olla muunkin parisuhteen kuin avioliiton perusteella.

39. Valituksenalaisen tuomion 28 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin oli kylläkin todennut, mutta välttelevin sanamuodoin, että ”avioliittoa ei lähtökohtaisesti [voida] verrata avoliittoon tai muihin tosiasialliseen parisuhteeseen perustuviin tilanteisiin”, missä yhteydessä ilmaisun ”lähtökohtaisesti” käyttö voidaan ymmärtää niin, että poikkeuksellisesti asia voi olla toisinkin, mutta muita täsmennyksiä ei ole esitetty.

40. Arvioidessaan valittajan toista, syrjintäkiellon periaatteen rikkomista koskevaa kanneperustetta unionin yleinen tuomioistuin vahvistaa jälleen valituksenalaisen tuomion 48, 51 ja 53 kohdassa, että eloon jääneen puolison käsitteen ja naimisissa olemisen välillä on yksinomainen yhteys, koska tilanteiden rinnastettavuutta koskevassa testissä vertaillaan avoliitossa asuneen kuolleen virkamiehen tilannetta ja sellaisen kuolleen virkamiehen tilannetta, ”joka on ollut avioliitossa”.

41. Valituksenalaisen tuomion 47 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin toteaa kuitenkin, että perhe-eläkkeen myöntämisedellytyksenä on kuollutta virkamiestä ja hänen ”eloon jäänyttä puolisoaan tai kumppaniaan” yhdistäneiden siteiden oikeudellinen luonne, täsmentämättä muuten, tässäkään kohtaa, mainintaa muusta parisuhdemuodosta tai tämän käsitteen tarkkaa ulottuvuutta, kun kyseinen käsite voi kattaa virallisen parisuhteen, jolla viitataan virallisesti rekisteröityyn muuhun parisuhteeseen kuin avioliittoon ja josta on kyse valituksenalaisen tuomion 32 kohdassa, tai tosiasiallisen parisuhteen kuten avoliiton, jossa valittaja eli kuolleen virkamiehen kanssa ennen kuin he solmivat avioliiton.

42. Komissio väittää, että valituksenalaisen tuomion 47 kohtaa on tulkittava ottaen huomioon ou-konjunktion eli sanan ”tai” käyttö, mikä merkitsee, että kumpaakin mainittua tilannetta arvioidaan erikseen ja että vain ensin mainittuun tilanteeseen, jossa on kyse avioliitosta, liittyy mahdollisuus saada perhe-eläkettä.

43. Tällainen tulkinta on kuitenkin ristiriidassa valituksenalaisen tuomion 32 kohdan kanssa, jota käsittelin edellä.

44. Tässä tilanteessa katson, että valituksenalaisen tuomion perusteluista ei ilmene selkeästi ja ymmärrettävästi unionin yleisen tuomioistuimen perhe-eläkkeen saajien piiriä koskeva päättely, mikä mielestäni on aiheutunut siitä, että henkilöstösääntöjen kyseisen eläkkeen myöntämistä koskevia säännöksiä ei ole analysoitu riittävästi.

45. Unionin yleinen tuomioistuin on siteerannut vain henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevaa 17 artiklaa ja jättänyt viittaamatta muihin asian kannalta merkityksellisiin henkilöstösääntöjen säännöksiin, eli henkilöstösääntöjen 79 artiklaan mutta myös, ja ennen kaikkea, henkilöstösääntöjen 1d artiklan 1 kohdan toiseen alakohtaan ja henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 2 kohtaan.

46. Henkilöstösääntöjen 1d artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa henkilöstösääntöjen perusteella sellaisille virkamiehille, jotka ovat naimisissa, syntyvät edut ja oikeudet ulotetaan koskemaan kaikkia muitakin parisuhteen osapuolia kuin aviopuolisoja, mutta, koska siinä viitataan henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 2 kohdan c alakohtaan, ainoastaan sellaisia, joiden muu parisuhde kuin

avioliitto on virallisesti rekisteröity ja jotka eivät voi solmia avioliittoa.[12]

47. Siten henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa, luettuna yhdessä henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan kanssa, oikeus perhe-eläkkeeseen ulotetaan koskemaan sellaisia pariskuntia, jotka ovat virallisesti rekisteröidyssä parisuhteessa ja jotka eivät voi solmia avioliittoa tietyissä jäsenvaltioissa, ja tilanne, jota tässä tarkoitetaan, on samaa sukupuolta olevien pariskuntien tilanne.

48. Siten näyttää siltä, että eloon jääneen puolison käsitettä ei voida samaistaa yksinomaan naimisissa olemiseen.

49. Tämä yhdistetty luenta henkilöstösääntöjen merkityksellisistä säännöksistä on ehkä selitys valituksenalaisen tuomion 32 kohdan sanamuodolle, jonka mukaan perhe-eläke voidaan myöntää ainoastaan henkilöille, jotka ovat virallisessa avioliitossa, ”ja sellaisi[lle] rekisteröidyn parisuhteen osapuoli[lle], jotka eivät voi solmia avioliittoa”, mutta tätä ei todeta kyseisessä tuomiossa.

50. Kysymys henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäisen kohdan soveltamisalasta henkilöstösääntöjen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden osalta liittyy kuitenkin läheisesti siihen kysymykseen, ovatko tilanteet, joita vertaillaan sen selvittämiseksi, soveltuuko mainittu säännös yhteen yhdenvertaisen kohtelun yleisen periaatteen kanssa, rinnastettavissa toisiinsa.

51. Tässä tapauksessa unionin yleinen tuomioistuin arvioi sitä, onko sellaisen kuolleen virkamiehen tilanne, joka on elänyt vapaassa, vakiintuneessa ja pitkäkestoisessa parisuhteessa ja antanut puolisolleen tuloistaan, rinnastettavissa sellaisen kuolleen virkamiehen tilanteeseen, joka on ollut naimisissa, ja on hiljaa tilanteesta, jossa rekisteröidyn parisuhteen osapuolet eivät voi solmia avioliittoa,[13] mikä kuitenkin mainitaan tuomion 32 kohdassa, vaikka valittaja oli vedonnut erityisesti virallisten parisuhteiden ja avoliittojen rinnastettavuuteen sen väitteensä tueksi, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta oli rikottu.

52. Tämä ainutlaatuinen ryhmittely ja tilanteiden vertailu tekee myös siitä unionin yleisen tuomioistuimen päättelystä, joka koskee vähintään vuoden kestänyttä avioliittoa koskevan edellytyksen mielivaltaisuutta ja soveltumattomuutta koskevaa kanneperustetta, vaikeasti ymmärrettävän, kun otetaan huomioon, että valittaja oli naimisissa kuolleen virkamiehen kanssa ja että hänelle ei ole myönnetty perhe-eläkettä, koska hänen avioliittonsa kesti alle vuoden ja lisäksi koska aiemman avoliiton kestoa ei suostuttu ottamaan huomioon.

53. Unionin yleinen tuomioistuin tyytyy vain toteamaan valituksenalaisen tuomion 35 kohdassa, että vähintään vuoden kestänyttä avioliittoa koskeva edellytys ”ei ole epäasianmukainen petosten torjuntaa koskevan tavoitteen toteuttamiseksi”,[14] mikä merkitsee välttämättä, että huomioon on otettu toisiinsa rinnastettavien tilanteiden oikeutettu erotteluperuste ja arvioitu suhteellisuutta, mutta kuitenkin siten, ettei ole mahdollista ymmärtää, miten unionin yleinen tuomioistuin on päätynyt tähän päätelmään, kun ainoa tilanteiden vertailu, joka asiassa suoritettiin, johti siihen, että unionin yleinen tuomioistuin päätteli, että tilanteet eivät olleet rinnastettavissa toisiinsa.

12 Henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa säädetään myös, että kumpikaan parisuhteen osapuolista ei saa olla naimisissa eikä ennestään muussa parisuhteessa kuin avioliitossa ja että parisuhteen osapuolet eivät saa olla tietyillä muilla tavoilla sukua toisilleen.

13 Kun viimeksi mainittu henkilöryhmä lasketaan mukaan, tämä huomio on rinnastettavuustestin tuloksen kannalta riippumaton mahdollisista tilanteeseen liittyvistä identiteeteistä.

14 Sen lisäksi, että valittaja on esittänyt luonteeltaan olennaisesti nimenomaisen kanneperusteen siitä, että vähintään vuoden kestänyttä avioliittoa koskeva edellytys on ”mielivaltainen ja soveltumaton”, valittaja on, toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen tuomion 34 kohdassa, esittänyt argumentteja, joilla on kritisoitu erottelun tavoitetta, neuvoston väliintulokirjelmästä esittämiensä huomautusten 14–16 kohdassa.

54. Myös valituksenalaisen tuomion 35 ja 36 kohta ilmentävät unionin yleisen tuomioistuimen moniselitteistä päättelyä, koska unionin yleinen tuomioistuin toteaa ensimmäisessä niistä, että vuoden kestoa koskeva edellytys on asianmukainen ”petosten torjuntaa koskevan tavoitteen” toteuttamiseksi, ja päättelee sitten toisessa niistä, että kaksitahoinen edellytys siitä, että kyse on virallisesta avioliitosta, joka on kestänyt yli vuoden ajan, ei ”siten” ole mielivaltainen eikä soveltumaton ”perhe-eläkkeellä tavoiteltuun tavoitteeseen nähden”.

55. Näin tehdessään unionin yleinen tuomioistuin viittaa kahteen erilliseen käsitteeseen eli oikeutettuun tavoitteeseen, jonka perusteella toisiinsa rinnastettavien tilanteiden erottelu on oikeutettua, ja perhe-eläkkeen tavoitteeseen, jonka perusteella on arvioitava, onko asianomaisten henkilöiden tosiseikkoihin liittyvä ja oikeudellinen tilanne rinnastettavissa, selittämättä syy-yhteyssuhdetta mainittujen kahden kohdan välillä ja tuoden näin ilmi sen, että nämä kaksi käsitettä on sekoitettu toisiinsa.

56. Jos unionin tuomioistuin yhtyy analyysiini, sen on katsottava, että unionin yleinen tuomioistuin on jättänyt noudattamatta perusteluvelvollisuuttaan, koska valittaja ei voi valituksenalaisen tuomion moniselitteisten perustelujen perusteella ymmärtää unionin yleisen tuomioistuimen päättelyä, joka koskee henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuutta koskevan väitteen perusteluna esitettyä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomista koskevaa väitettä, eikä siten myöskään kanteensa hylkäämistä, eikä unionin tuomioistuin voi näiden perustelujen osalta tutkia ratkaisun laillisuutta.

57. Täydellisyyden nimissä totean lisäksi, että vastinekirjelmässään komissio on vaatinut, että kanne jätetään tutkimatta kumoamista koskevien vaatimusten osalta, ja perustellut tätä sillä, että hallinnollinen valitus ja kannekirjelmä eivät vastaa toisiaan, koska hallinnollisessa valituksessa ei ole väitettä henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuudesta.

58. On todettava, että valituksenalaisessa tuomiossa ei ole vastattu näihin argumentteihin, sillä niitä ei edes mainita siinä.

59. On muistutettava, että muutoksenhakumenettelyssä unionin tuomioistuin valvoo muun muassa sitä, onko unionin yleinen tuomioistuin käsitellyt oikeudellisesti riittävällä tavalla kaikkia asianosaisten esittämiä perusteluja.[15]

60. Unionin tuomioistuin on myös katsonut, että valitusperuste, joka koskee sitä, että unionin yleinen tuomioistuin ei ole käsitellyt ensimmäisessä oikeusasteessa esitettyä perustetta, merkitsee asiallisesti vetoamista Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 36 artiklaan, jota sovelletaan unionin yleiseen tuomioistuimeen saman perussäännön 53 artiklan ensimmäisen kohdan perusteella, ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 81 artiklaan perustuvan perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämiseen,[16] ja, kuten edellä totesin, perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättäminen on peruste, joka koskee oikeusjärjestyksen perusteita ja joka unionin tuomioistuinten on tutkittava viran puolesta.

61. Siten valituksenalaisen tuomion perusteluissa on ilmeinen puute kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä koskevan väitteen osalta.

15 Ks. vastaavasti tuomio 17.12.1998, Baustahlgewebe v. komissio (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 128 kohta); tuomio 29.4.2004, British Sugar v. komissio (C-359/01 P, EU:C:2004:255, 47 kohta) ja tuomio 28.6.2005, Dansk Rørindustri ym. v. komissio (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, 244 kohta).

16 Ks. tuomio 20.5.2010, Gogos v. komissio (C-583/08 P, EU:C:2010:287, 29 kohta) ja määräys 31.3.2011, EMC Development v. komissio (C-367/10 P, ei julkaistu, EU:C:2011:203, 46 kohta).

62. Tästä seuraa, että unionin yleisellä tuomioistuimella olevan perusteluvelvollisuuden näiden kahden laiminlyönnin perusteella ja ilman että on tarpeen arvioida sisällöllisiä valitusperusteita, joihin valittaja on vedonnut valituksensa perusteena, mielestäni valituksenalainen tuomio on kumottava.

63. Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla on niin, että jos unionin tuomioistuin kumoaa unionin yleisen tuomioistuimen päätöksen, se voi joko itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

64. Tässä tapauksessa näyttää siltä, että unionin tuomioistuin voi ratkaista henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuutta koskevan väitteen, jonka valittaja on esittänyt asian käsittelyn aikana ensimmäisen asteen tuomioistuimessa, yhtäältä, koska ratkaisun antamiseksi vaadittavista seikoista on nähtävästi esitetty täydellinen ja riittävä selvitys eikä asianosaisten välillä ole kiistaa siitä, ja toisaalta, koska oikeusriitaan liittyvistä seikoista on kontradiktorisen periaatteen mukaisesti keskusteltu unionin yleisessä tuomioistuimessa ja unionin tuomioistuimessa. Lisäksi on otettava huomioon valittajan intressi saada lopullinen ratkaisu kiireellisesti, kun otetaan huomioon, että hän esitti perhe-eläkettä koskevan hakemuksensa huhtikuussa 2015.

B Unionin yleisessä tuomioistuimessa nostettu kanne

65. Kun unionin tuomioistuin ottaa asian välittömästi ratkaistavakseen, sen on ratkaistava oikeusriita sellaisena kuin se esitettiin unionin yleisessä tuomioistuimessa, eikä asiassa siten ole enää otettava kantaa valitusperusteisiin eikä neuvoston istunnossa esittämään väitteeseen siitä, että ensimmäinen valitusperuste on jätettävä tutkimatta.

66. Ensimmäisen asteen tuomioistuimessa valittaja on vaatinut riidanalaisen päätöksen kumoamista ja ”tarvittaessa” hallinnollisen valituksen hylkäämistä koskevan päätöksen kumoamista. Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin kun valituksen hylkäämisestä tehty päätös on vailla itsenäistä sisältöä, muodollisesti tällaiseen päätökseen kohdistuvien kumoamisvaatimusten vaikutuksena on, että unionin yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetaan toimi, josta valitus on tehty.[17] Kun tässä asiassa valituksen hylkäämisestä tehty päätös on vailla itsenäistä sisältöä, kanteen on katsottava kohdistuvan riidanalaiseen päätökseen.

1. Tutkittavaksi ottaminen

67. Vastinekirjelmässään komissio on vaatinut, että kanne jätetään tutkimatta kumoamista koskevien vaatimusten osalta, ja perustellut tätä sillä, että hallinnollinen valitus ja kannekirjelmä eivät vastaa toisiaan, koska hallinnollisessa valituksessa ei ole väitettä henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuudesta.

68. Tältä osin on muistutettava, että henkilöstösääntöjen 91 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu hallinnollisen valituksen ja sen jälkeen esitettävän kanteen vastaavuutta koskeva sääntö edellyttää tutkimatta jättämisen uhalla, että unionin tuomioistuimille esitetty peruste on esitetty jo oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä, jotta nimittävä viranomainen on voinut saada tietää syyt, joiden vuoksi asianomainen henkilö kyseenalaistaa riidanalaisen päätöksen.[18]

17 Ks. tuomio 17.1.1989, Vainker v. parlamentti (293/87, EU:C:1989:8, 8 kohta).

18 Ks. tuomio 25.10.2013, komissio v. Moschonaki (T-476/11 P, EU:T:2013:557, 71 kohta) ja tuomio 4.7.2014, Kimman v. komissio (T-644/11 P, EU:T:2014:613, 43 kohta).

69. Tästä seuraa, että kun kyse on virkamieskanteista, unionin tuomioistuimissa esitetyt vaatimukset voivat sisältää ainoastaan riitauttamisperusteita, jotka perustuvat samaan perusteeseen kuin se, johon on vedottu valituksessa, joskin näitä riitauttamisperusteita voidaan laajentaa unionin tuomioistuimissa esittämällä kanneperusteita ja perusteluja, jotka eivät välttämättä sisälly valitukseen mutta liittyvät siihen läheisesti. [19]

70. Oikeuskäytännössä on todettu, että koska oikeudenkäyntiä edeltävä menettely on epävirallinen ja koska asianosaiset toimivat tässä vaiheessa yleensä ilman asianajajan apua, hallinnon ei pidä tulkita valituksia suppeasti vaan sen on päinvastoin tutkittava ne avoimin mielin ja että henkilöstösääntöjen 91 artiklan tarkoituksena ei ole sitoa tiukasti ja lopullisesti mahdollista oikeudenkäyntivaihetta, kun kanteella ei muuteta valituksen perustetta tai kohdetta. [20]

71. Tässä tapauksessa on selvää, että valittaja on laatinut hallinnollisen valituksen yksin eikä hän ole maininnut siinä väitettä henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuudesta, mutta on havaittava, että hänen laatimansa valitus on perustunut pelkkään suulliseen ilmoitukseen siitä, että perhe-eläkettä ei myönnetä, koska avioliitto ei ollut kestänyt tarpeeksi kauan. Hallinnollisessa valituksessaan valittaja on riitauttanut komission kannan ja vedonnut siihen, että hän oli viettänyt yhteiselämää kuolleen virkamiehen kanssa avoliitossa yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Tässä tilanteessa on katsottava, että edellä mainitun artiklan lainvastaisuutta koskevalla väitteellä, joka perustuu yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomiseen, on riittävän läheinen liityntä hallinnolliseen valitukseen.

72. Joka tapauksessa oikeuskäytännössä on otettu tutkittavaksi ensimmäisen kerran siinä vaiheessa, kun kanne nostettiin tuomioistuimessa, esitetty lainvastaisuusväite kanteen ja valituksen vastaavuutta koskevasta säännöstä poiketen. [21]

2. Perhe-eläkkeen myöntämättä jättämistä koskevan komission päätöksen kumoamista koskeva vaatimus

73. On selvää, että unionin yleisessä tuomioistuimessa esitetty kanne perustuu pelkästään henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuutta koskevaan väitteeseen, jonka osalta ei ole epäilystäkään siitä, että väite täyttää tutkittavaksi ottamisen edellytykset, koska riidanalainen päätös perustuu lähinnä kyseiseen säännökseen.

74. Kuten edellä totesin, henkilöstösääntöjen liitteessä VIII oleva 17 artikla kuuluu niihin henkilöstösääntöjen säännöksiin, joissa säädetään perhe-eläkkeeseen sovellettavista oikeussäännöistä.

75. Henkilöstösääntöjen 79 artiklassa säädetään siitä, että virkamiehen eloon jääneellä puolisolla on oikeus perhe-eläkkeeseen, ja sen määrästä, henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevassa 4 luvussa vahvistetuin edellytyksin, joihin sisältyy 17 artikla, jossa edellytetään, että eloon jäänyt puoliso on ollut virkamiehen puolisona vähintään vuoden ajan.

76. Lisäksi henkilöstösääntöjen 1d artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa säädetään, että muut parisuhteet kuin avioliitto rinnastetaan avioliittoon edellyttäen, että kaikki henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 2 kohdassa luetellut edellytykset täyttyvät, ja kahdella tässä tarkoitetuista edellytyksistä tarkoitetaan virallisesti rekisteröityä parisuhdetta ja sitä, että asianomainen pariskunta ei voi solmia virallista avioliittoa.

19 Ks. tuomio 4.7.2014, Kimman v. komissio (T-644/11 P, EU:T:2014:613, 45 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

20 Ks. tuomio 25.10.2013, komissio v. Moschonaki (T-476/11 P, EU:T:2013:557, 76 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

21 Tuomio 27.10.2016, BCE v. Cerafogli (T-787/14 P, EU:T:2016:633).

77. Komissio on soveltanut näitä säännöksiä arvioidessaan valittajan esittämää perhe-eläkettä koskevaa hakemusta ja katsonut, että vaikka asianosainen oli sillä perusteella, että hän oli ollut naimisissa kuolleen virkamiehen kanssa, eloon jääneen puolison asemassa, avioliiton kestoon liittyvä edellytys ei täyttynyt. Lisäksi sitä, että puolisot olivat viettäneet yhteiselämää yli kahdenkymmenen vuoden ajan avoliitossa, ei voitu ottaa huomioon, koska henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 2 kohdan c alakohdan iv alakohdassa säädetty edellytys, jota sovelletaan muun parisuhteen kuin avioliiton rinnastamiseen avioliittoon ja joka koskee sitä, että puolisot eivät voi solmia virallista avioliittoa jossain jäsenvaltiossa, ei täyttynyt.

78. Unionin tuomioistuimen suorittaman laillisuusvalvonnan laajuuden osalta on korostettava, että valittaja ei väitä, että komissio olisi tehnyt tässä tapauksessa arviointivirheen. Valittaja väittää ainoastaan, että komission yksittäinen kielteinen päätös on sääntöjenvastainen, koska se perustuu sellaisenaan lainvastaiseen normiin.

79. Vaikka valittaja on esittänyt kaksi muodollisesti erillistä kanneperustetta, valittaja väittää niissä lähinnä, että henkilöstösääntöjen liitteessä VIII oleva 17 artikla on lainvastainen, koska sillä rikotaan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai syrjintäkiellon periaatetta, ja tältä osin kannekirjelmässä viitataan perusoikeuskirjan 21 artiklaan ja direktiivin 2000/78 2 artiklaan.

80. Perusoikeuskirjan 21 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu sukupuoleen, rotuun, ihonväriin tai etniseen taikka yhteiskunnalliseen alkuperään, geneettisiin ominaisuuksiin, kieleen, uskontoon tai vakaumukseen, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan.”

81. Valittaja ei ole täsmentänyt, mihin seikkaan tässä tapauksessa kyseessä oleva syrjintä perustuisi, mutta valittajan kirjelmistä on pääteltävissä, että syrjintäperusteena on parisuhteen osapuolia yhdistävän siteen oikeudellinen luonne, mikä on käsite, jota ei mainita edellä mainitussa luettelossa, joka ei toki ole tyhjentävä, kuten ilmaisun ”muuhun sellaiseen seikkaan” käyttö osoittaa.

82. Joka tapauksessa on todettava, että kannekirjelmässä esitetystä ja neuvoston väliintulokirjelmästä esitetyistä valittajan huomautuksista ilmenee, että valittaja riitauttaa selvästi henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan soveltuvuuden yhteen yhdenvertaisen kohtelun yleisen periaatteen kanssa. Myös komissio ja neuvosto ovat osaltaan puolustaneet tulkintojaan yhdenvertaisen kohtelun yleisemmässä asiayhteydessä.

83. Yhdenvertaisen kohtelun periaate kuuluu unionin yleisiin oikeusperiaatteisiin, ja sen perustavanlaatuinen luonne on vahvistettu perusoikeuskirjan, jolla SEU 6 artiklan 1 kohdan nojalla on sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla, 20 artiklassa. Kuten perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdasta ilmenee, sen määräykset koskevat erityisesti unionin toimielimiä, joiden on näin ollen kunnioitettava sen mukaisia oikeuksia. [22]

84. Tässä tapauksessa valittaja väittää, että perusoikeuskirjan 20 artiklassa määrättyä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta on rikottu kahdella perusteella.

22 Ks. tuomio 19.9.2013, uudelleenkäsittely komissio v. Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, 39 kohta). Lisäksi on todettava, että valittajan viittauksella direktiiviin 2000/78, joka ilmentää yhdenvertaisen kohtelun yleistä periaatetta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa, ei ole merkitystä tässä asiassa, koska oikeudenkäynnissä on kyse henkilöstösääntöjen säännöksen laillisuudesta.

a) Avoliitossa eläneiden pariskuntien erilainen kohtelu

85. Aluksi on korostettava, että tilanteiden rinnastettavuutta toisiinsa on arvioitava unionin sen toimen kohteen ja päämäärän valossa, jolla kyseinen erottelu otetaan käyttöön.[23]

86. Muun muassa henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitetun perhe-eläkkeen kohteena ja tavoitteena on myöntää eloon jääneelle puolisolle korvaavia tuloja, joilla pyritään osittain korvaamaan hänen kuolleen puolisonsa tulojen menetys.[24]

87. Valittaja väittää, että sellaisen pariskunnan tilanne, joka on elänyt vakiintuneessa ja pitkäkestoisessa avoliitossa, jossa avopuolisot ovat taloudellisesti tukeneet toisiaan, ja avioliiton tai muun parisuhteen kuin avioliiton solmineen pariskunnan tilanne ovat rinnastettavissa toisiinsa, jolloin perhe-eläkkeen epääminen eloon jääneeltä avopuolisolta merkitsee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomista.

88. Tältä osin valittaja vetoaa perhe-eläkkeen tavoitetta koskevaan tulkintaan, joka perustuu pariskunnan tilanteen arviointiin jälkikäteen eikä etukäteen, kuten muiden asianosaisten ja osapuolten tulkinnoissa on tehty, ja jonka perusteella voidaan todeta, että toisen avopuolison kuolinpäivänä eloon jääneen avopuolison tilanne on täysin sama kuin eloon jääneen aviopuolison tilanne, eli tilanne, jossa henkilö on vuosien ajan voinut nauttia avopuolisonsa tuloista ja menettää ne yhtäkkisesti.

89. Tämä perhe-eläkkeen tavoitetta koskeva rajoittava tulkinta, jossa on tahallisesti nojauduttu yksinomaan aineelliseen tapaan lähestyä tilannetta siten, että tilannetta arvioidaan pelkästään virkamiehen kuolinpäivän näkökulmasta, ei vastaa tarkasti syytä henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäisen kohdan säätämiselle.

90. Kyseisen kohdan sanamuodosta, luettuna yhdessä henkilöstösääntöjen muiden merkityksellisten säännösten kanssa, ilmenee, että perhe-eläkkeen myöntämiselle ei ole asetettu varoja ja/tai varallisuutta koskevia edellytyksiä, joiden mukaan eloon jäänyt puoliso ei kykenisi huolehtimaan elatuksestaan ja jotka osoittaisivat siten, että hän on ollut taloudellisesti riippuvainen kuolleesta puolisosta.

91. Perhe-eläkkeellä korvataan sen yhteisvastuullisuuden menetystä, joka perustuu lakisääteisiin velvollisuuksiin, joita parisuhteen osapuolilla on heidän liittonsa solmimishetkestä alkaen. Tältä osin on huomautettava, että henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevassa 26 artiklassa säädetään, että eloon jäänyt puoliso menettää uudelleen avioituessaan oikeutensa perhe-eläkkeeseen, mitä ei tapahdu, jos kyseinen puoliso elää avoliitossa (tai rekisteröidyssä parisuhteessa), riippumatta sen kestosta tai vakiintuneisuudesta.

92. On ilmeistä, että tällaista yhteisvastuullisuutta liittyy avioliittoon, joka on ainoa kaikille unionin jäsenvaltioille yhteinen virallinen parisuhdemuoto[25] ja johon liittyy merkityksensä puolesta tiettyä yleismaailmallisuutta,[26] sillä avioliiton tarkoituksena on ensisijaisesti puolisoiden välisten henkilökohtaisten, aineellisten ja varallisuusoikeudellisten velvollisuuksien järjestäminen heidän liittonsa aikana. Tässä tarkoituksessa avioliitolla perustetaan puolisoille oikeuksia ja velvollisuuksia toisiaan kohtaan, mikä merkitsee muun muassa sitä, että puolisoilla on velvollisuus auttaa toisiaan ja/tai osallistua avioliitossa syntyviin kustannuksiin, ja siten avioliitolla velvoitetaan puolisot myös taloudelliseen yhteisvastuuseen kolmansia kohtaan kotitalousvelkojen osalta. Lisäksi avioliittoon sovelletaan tiukkoja rekisteröintiä koskevia muodollisuuksia.

23 Ks. tuomio 1.3.2011, Association belge des Consommateurs Test-Achats ym. (C-236/09, EU:C:2011:100, 29 kohta).

24 Ks. tuomio 21.10.2009, Ramaekers-Jørgensen v. komissio (F-74/08, EU:F:2009:142, 53 kohta) ja tuomio 1.7.2010, Mandt v. parlamentti (F-45/07, EU:F:2010:72, 88 kohta).

25 Ks. tuomio 6.5.2014, Forget v. komissio (F-153/12, EU:F:2014:61, 29 kohta)

26 Ks. vastaavasti tuomio 5.10.2009, komissio v. Roodhuijzen (T-58/08 P, EU:T:2009:385, 75 kohta).

93. Vaikka muun rekisteröidyn parisuhteen kuin avioliiton tunnustamiselle on ominaista kansallisten lainsäädäntöjen moninaisuus, voidaan todeta, että rekisteröity parisuhde viittaa myös pariskunnan yhteiselämää koskevaan oikeudelliseen järjestelyyn, joka on todella muodollinen ja johon liittyy parisuhteen osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia, mikä merkitsee, että tällainen parisuhde on kiistatta avioliiton kaltainen.

94. Toisaalta tosiasialliseen tai vapaaseen parisuhteeseen, mukaan lukien avoliittoon,[27] ei määritelmällisesti liity oikeudellista kehystä, joka sitoo tällaisen virallisen parisuhdemuodon valinneita henkilöitä, eikä siihen näin ollen liity oikeusvaikutuksia tai varallisuusoikeudellisia seurauksia avoliiton osapuolten välillä. Tällaisten parisuhteiden, joihin voi mahdollisesti liittyä tosiasiallista yhteisvastuullisuutta avopuolisoiden välillä, laadun määrittely riippuu pelkästään tällaisen parisuhteen, joka ei ole mitenkään muodollinen, osapuolten tahdosta ja valinnoista.

95. Valittaja viittaa oikeuskirjallisuuteen ja Belgian tuomioistuinten ratkaisuihin, joissa on tunnustettu, että avopuolisoiden välillä on sellaisia luonnollisia velvollisuuksia, joista voi tulla virallisia velvollisuuksia. Vaikka on niin, että arvioidessaan asianomaisten henkilöiden tilanteiden rinnastettavuutta toisiinsa unionin tuomioistuinten on otettava huomioon koko unionin alueella eikä pelkästään yhdessä jäsenvaltiossa asiasta vallitsevat käsitykset,[28] valittajan esittämä esimerkki oikeuskäytännöstä on osoitus siitä, että luonnollisen velvollisuuden, joka on sitova vain omantunnon kysymyksenä, muuttuminen viralliseksi ja oikeudelliseksi velvollisuudeksi riippuu pelkästään yhden avopuolison yksipuolisesta, tahdonvaraisesta sitoumuksesta.

96. Minusta asiassa ei myöskään ole merkitystä viittauksella 1.4.2008 annettuun tuomioon Maruko (C-267/06, EU:C:2008:179), jossa oli kyse direktiivin 2000/78 1 ja 2 artiklan tulkinnasta arvioitaessa sellaista Saksan lainsäädäntöä, jossa muun rekisteröidyn parisuhteen kuin avioliiton solmineille pariskunnille myönnettiin leskeneläke, jonka määrä oli pienempi kuin naimisissa olleille pariskunnille maksetun leskeneläkkeen määrä. Asiassa vertailtiin kahden samaa sukupuolta olevan henkilön, jotka eivät voineet solmia avioliittoa ja jotka olivat muussa rekisteröidyssä parisuhteessa kuin avioliitossa, tilannetta avioliiton solmineen pariskunnan tilanteeseen, kun taas tässä asiassa verrataan kahden vapaassa parisuhteessa eläneen henkilön tilannetta avioliiton solmineen pariskunnan tai sellaisen pariskunnan, joka ei ole voinut solmia avioliittoa mutta joka on virallisesti rekisteröinyt parisuhteensa, tilanteeseen.

97. On korostettava, että 15.4.2010 annetun tuomionsa Gualtieri v. komissio (C-485/08 P, EU:C:2010:188) 75 kohdassa unionin tuomioistuin on todennut, että vaikka avoliittojen ja virallisten parisuhteiden – kuten avioliiton – välillä voi joiltakin osin olla samankaltaisuuksia, niistä ei välttämättä seuraa, että nämä kaksi parisuhteen muotoa olisi rinnastettava toisiinsa.

98. Lisäksi 3.4.2012 annetussa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiossa Van der Heijden v. Alankomaat (CE:ECHR:2012:0403JUD004285705, 69 kohta) on todettu, että ”avioliitto antaa sen solmiville erityisaseman. [Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn, Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun] yleissopimuksen 12 artiklassa suojataan oikeutta solmia avioliitto ja tämän oikeuden käytöllä on sosiaalisia, henkilökohtaisia ja oikeudellisia seurauksia (ks. soveltuvin osin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 29.4.2008, Burden v. Yhdistynyt kuningaskunta, CE:ECHR:2008:0429JUD001337805, 63 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 2.11.2010, Şerife Yiğit v. Turkki, CE:ECHR:2010:1102JUD000397605, 72 kohta). Vastaavasti rekisteröidyn parisuhteen oikeusvaikutukset erottavat tämän parisuhdemuodon muista yhteiselämän muodoista. Pikemminkin kuin suhteen kesto tai molemminpuolisen tuen luonne ratkaiseva seikka on se, että on tehty julkinen sitoumus, johon liittyy joukko sopimuksenluonteisia oikeuksia ja velvollisuuksia”.

27 Ranskan siviililain (code civil français) 515-8 §:ssä säädetään, että avoliitto on tosiasiallinen liitto, jolle on ominaista vakiintunut ja jatkuva yhteiselämä kahden sellaisen eri tai samaa sukupuolta olevan henkilön välillä, jotka elävät parisuhteessa.

28 Ks. vastaavasti tuomio 31.5.2001, D ja Ruotsi v. neuvosto (C-122/99 P ja C-125/99 P, EU:C:2001:304, 49 kohta).

99. Näissä olosuhteissa, kun otetaan huomioon perhe-eläkkeen tavoite sellaisena kuin se on edellä esitetty ja täsmennetty, minusta näyttää siltä, että tilanteet, joita valittaja on vertaillut, eivät ole rinnastettavissa toisiinsa, sillä tosiasialliset parisuhteet ja viralliset parisuhteet, oli kyse sitten avioliitosta tai muusta rekisteröidystä parisuhteesta kuin avioliitosta, eroavat toisistaan oikeudellisesti tavalla, jota ei voida jättää huomiotta. Niiden erilaisesta kohtelusta ei näin ollen voida päätellä, että yhdenvertaisuusperiaatetta on rikottu.

100. Tämä päätelmä ei kuitenkaan päätä keskustelua kanneperusteesta, joka perustuu väitteeseen siitä, että henkilöstösääntöjen liitteessä VIII oleva 17 artikla on lainvastainen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomisen perusteella.

b) Sellaisten pariskuntien erilainen kohtelu, joiden avioliitto on kestänyt alle vuoden

101. Valittaja on kannekirjelmässään kritisoinut perhe-eläkkeen myöntämisedellytystä, joka koskee vaadittua ihmissuhteen kestoa, ja väittänyt tältä osin, että vähintään vuoden kestänyttä avioliittoa tai muuta parisuhdetta kuin avioliittoa koskeva edellytys on ”mielivaltainen ja soveltumaton”.

102. Nämä väitteet on palautettava oikeusriidan tosiseikkoihin liittyvään ja oikeudelliseen asiayhteyteen, jossa valittaja oli ollut naimisissa kuolleen virkamiehen kanssa yli 11 kuukautta ja jossa perhe-eläkehakemuksen hylkäämistä koskevaa komission päätöstä perusteltiin avioliiton riittämättömällä kestolla, eli sillä, että avioliitto oli kestänyt alle vuoden, ja sillä, ettei asiassa suostuttu ottamaan huomioon avioliittoa edeltäneen avoliiton kestoa.

103. Tässä tapauksessa vähintään vuoden naimisissa olleen pariskunnan ja alle vuoden naimisissa olleen pariskunnan tilannetta, edelsi avioliittoa yhteiselämä avoliitossa tai ei, voidaan pitää toisiinsa rinnastettavina tilanteina perhe-eläkkeen tavoitteen kannalta, kun otetaan huomioon, että vaatimuksena ei ole kyseisten tilanteiden identtisyys. [29]

104. Molemmissa tapauksissa kyse on pariskunnista, jotka ovat tehneet julkisen sitoumuksen, jonka perusteella molemmilla puolisoilla on *avioliiton solmimispäivästä alkaen* useita oikeudelliseen yhteisvastuullisuuteen perustuvia erityisiä oikeuksia ja velvollisuuksia toisiaan kohtaan ja kolmansiin nähden, millä perusteella kyseiset tilanteet ovat riittävän samankaltaisia kyseessä olevan etuuden kannalta.

105. Voidaanko näiden kahden toisiinsa rinnastettavissa tilanteissa olevan henkilöryhmän välistä erottelua perustella objektiivisesti?

106. Tältä osin on muistutettava, että perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdassa sallitaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämisen rajoittaminen, kunhan rajoituksista säädetään lailla kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen ja kunhan rajoitukset ovat suhteellisuusperiaatteen mukaisesti välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

107. Mainitusta artiklasta ilmenee, että jotta yhdenvertaisuutta koskevan oikeuden käyttämisen rajoitusta pidetään unionin oikeuden mukaisena, sen on joka tapauksessa täytettävä kolme edellytystä, [30] eli kyse on oltava lailla säädetystä rajoituksesta, sillä on pyrittävä yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen eikä se saa olla ylilyövä, eli sen on oltava välttämätön ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun tavoitteeseen nähden, ja on oltava niin, että kyseisen oikeuden tai vapauden ”keskeistä sisältöä” eli aineellista merkitystä ei loukata.

29 Ks. vastaavasti tuomio 10.5.2011, Römer (C-147/08, EU:C:2011:286, 42 kohta).

30 Ks. tuomio 9.11.2010, Volker und Markus Schecke ja Eifert (C-92/09 ja C-93/09, EU:C:2010:662, 56–72 kohta).

1) Oikeusperusta

108. Edellytyksenä on, että rajoituksesta ”säädetään lailla”. Toisin sanoen toimenpiteellä, josta on kyse, on oltava oikeusperusta,[31] mihin ei tässä tapauksessa liity minkäänlaisia ongelmia, koska perhe-eläkkeen myöntämisedellytyksestä, jonka mukaan eloon jääneen puolison on tullut olla virkamiehen puolisona vuoden ajan virkamiehen kuolinhetkellä, säädetään henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäisessä kohdassa. Kyseinen teksti täyttää muutenkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä edellytetyt saatavuutta, selkeyttä ja ennakoitavuutta koskevat edellytykset siten, että asianomaiset henkilöt voivat suunnitella käyttäytymisensä tietoisina siitä.[32]

2) Yleisen edun mukainen tavoite

109. On muistutettava, että kun kyseessä on unionin lainsäätämisjärjestyksessä hyväksytty toimi, unionin lainsäätäjän on osoitettava sellaisten objektiivisten perusteiden olemassaolo, jotka esitetään perusteluksi erilaiselle kohtelulle, ja esitettävä unionin tuomioistuimelle tarvittavat seikat, jotta tämä voi tarkistaa kyseisten perusteiden olemassaolon.[33]

110. On todettava, että henkilöstösäännöissä ei sellaisenaan mitenkään täsmennetä tai mainita henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan säätämisen taustalla vaikuttavaa tavoitetta. Henkilöstösääntöjen 1d artiklan 6 kohdassa säädetään yleisesti, että ”kaikkien syrjimättömyysperiaatteeseen ja suhteellisuusperiaatteeseen kohdistuvien rajoitusten on oltava objektiivisesti ja tarkoituksenmukaisesti perusteltuja, ja niiden on vastattava henkilöstöpolitiikan yleisen edun mukaisia oikeutettuja tavoitteita”.[34]

111. Tämä seikka ei kuitenkaan sulje pois sitä, että tällainen tavoite voitaisiin yksilöidä kyseessä olevan toimenpiteen yleisen asiayhteyden perusteella, jotta tuomioistuimet voivat valvoa tavoitteen oikeutusta sekä kyseisen tavoitteen toteuttamiskeinojen asianmukaisuutta ja tarpeellisuutta.[35]

112. Kirjelmissään ja istunnossa komissio ja neuvosto ovat tältä osin vedonneet tarpeeseen välttää lumeavioliittopetoksia, säilyttää näin eläkejärjestelmän tasapaino, välttää hyvän hallinnon periaatteen vastaisia ylimääräisiä kuluja, kun hallinto käsittelee tapauksia, erityisesti arvioitaessa tosiseikkoja koskevaa näyttöä, ja taata siten virkamiesten yhdenvertainen kohtelu.

113. Näitä eri pyrkimyksiä voidaan pitää unionin tunnustamina, yleisen edun mukaisina – eli oikeutettuina – tavoitteina, joten unionin tuomioistuimen on arvioitava niiden oikeasuhteisuutta perusoikeuskirjan 52 artiklassa määrätyllä tavalla.

31 Ks. vastaavasti tuomio 1.7.2010, Knauf Gips v. komissio (C-407/08 P, EU:C:2010:389, 91 kohta) ja tuomio 17.10.2013, Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:670, 35 kohta).

32 Ks. vastaavasti tuomio 20.5.2003, Österreichischer Rundfunk ym. (C-465/00, C-138/01 ja C-139/01, EU:C:2003:294, 77 kohta); julkisasiamies Cruz Villalónin ratkaisuehdotus Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:255, 93–100 kohta) ja julkisasiamies Mengozzin ratkaisuehdotus Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:401, 43 kohta).

33 Ks. tuomio 16.12.2008, Arcelor Atlantique et Lorraine ym. (C-127/07, EU:C:2008:728, 47 kohta) ja tuomio 17.10.2013, Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, 78 kohta).

34 Voidaan siteerata asetuksen N:o 723/2004 johdanto-osan 31 perustelukappaletta, jonka vähintäänkin välttelevän sanamuodon mukaan ”työkyvyttömyyseläkkeitä ja perhe-eläkkeitä koskevien nykyisten säännösten perustana olevat edellytykset ovat muuttuneet siitä kun kyseiset säännökset annettiin ensimmäisen kerran, joten säännökset olisi saatettava ajan tasalle ja niitä on tarpeen yksinkertaistaa”. Huomautan, että tässä perustelukappaleessa on kaikuja johdanto-osan seitsemännestä perustelukappaleesta, jossa todetaan, että ”olisi noudatettava EY:n perustamissopimuksen syrjimättömyysperiaatetta, joka edellyttää henkilöstöpolitiikan kehittämistä edelleen siten, että kaikille taataan yhtäläiset mahdollisuudet sukupuoleen, fyysisiin ominaisuuksiin, ikään, rotuun, etniseen identiteettiin, sukupuoliseen suuntautuneisuuteen ja siviilisäätyyn katsomatta”, mitä täsmennetään johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa, jossa todetaan, että ”virkamiehille, jotka elävät muussa sellaisessa parisuhteessa kuin avioliitossa, jonka jäsenvaltio tunnustaa vakiintuneeksi parisuhteeksi ja joilla ei ole oikeudellisesti mahdollisuutta solmia avioliittoa, olisi myönnettävä sama oikeuksien valikoima kuin aviopareille”.

35 Syrjintäkiellon periaatteesta ikään perustuvan syrjinnän osalta, ks. vastaavasti tuomio 16.10.2007, Palacios de la Villa (C-411/05, EU:C:2007:604, 56 ja 57 kohta); tuomio 12.1.2010, Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, 49 kohta) ja tuomio 6.11.2012, komissio v. Unkari (C-286/12, EU:C:2012:687, 58 kohta).

3) Oikeasuhteisuuden arviointi

114. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan suhteellisuusperiaate kuuluu unionin yleisiin oikeusperiaatteisiin. Suhteellisuusperiaate edellyttää, että kyseessä olevan säännöstön oikeutetut tavoitteet ovat toteutettavissa kyseisillä toimenpiteillä ja että toimenpiteillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen kyseisten tavoitteiden saavuttamiseksi,[36] ja että kun on mahdollista valita usean asianmukaisen toimenpiteen välillä, on valittava vähiten rajoittava toimenpide, eivätkä toimenpiteistä aiheutuvat haitat saa olla liian suuria tavoiteltuihin tavoitteisiin nähden.[37]

i) Asianmukaisuus

115. On ratkaistava, voidaanko riidanalaisella säännöksellä edistää edellä lyhyesti kuvattujen yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamista.

116. Komissio ja neuvosto toteavat, että tämän arvioinnin yhteydessä on otettava huomioon se, että lainsäätäjällä on laaja harkintavalta unionin virkamiesten sosiaaliturvajärjestelmän kehittämisessä.[38] Tämän harkintavallan tunnustaminen merkitsee, että on selvitettävä, onko tavoitellun tavoitteen valittu toteuttamiskeino ilmeisen soveltumaton tai epäasianmukainen.[39]

117. Unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut, että tämä harkintavalta ei voi johtaa siihen, että syrjintäkiellon periaatteen täytäntöönpanosta tehtäisiin merkityksetön,[40] mikä pätee välttämättä myös yhdenvertaisen kohtelun periaatteeseen. Unionin tuomioistuin on myös katsonut, että lainsäädännön voidaan katsoa olevan omiaan takaamaan esitetyn tavoitteen toteutumisen vain, jos se tosiasiallisesti vastaa tavoitteeseen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla.[41]

118. Nyt käsiteltävässä asiassa voi syntyä epävarmuutta tästä, jos ajatellaan tilannetta, jossa toinen 11 kuukauden ja 29 päivän ajan naimisissa olleista aviopuolisoista kuolee yllättävästi, esimerkiksi tapaturmaisesti, eikä hänen eloon jääneelle puolisolleen myönnetä perhe-eläkettä, kun sen sijaan kyseinen eläke myönnettäisiin sellaiselle parisuhteen osapuolelle, joka on solminut avioliiton vakavasti sairaan virkamiehen kanssa, joka on lopulta kuollut 12 kuukauden kuluttua virallisen avioliiton solmimisesta.

119. Tällainen tilannevertailu osoittaa valuvian säännöksessä, joka perustuu ainoastaan ajalliseen edellytykseen ja jonka nojalla sovelletaan automaattisesti ja sokeasti toimivaa, katkaisevaa aikarajaa.

36 Ks. tuomio 18.11.1987, Maizena ym. (137/85, EU:C:1987:493, 15 kohta); tuomio 12.11.1996, Yhdistynyt kuningaskunta v. neuvosto (C-84/94, EU:C:1996:431, 57 kohta); tuomio 10.12.2002, British American Tobacco (Investments) ja Imperial Tobacco (C-491/01, EU:C:2002:741, 122 kohta); tuomio 8.4.2014, Digital Rights Ireland ym. (C-293/12 ja C-594/12, EU:C:2014:238, 46 kohta) ja tuomio 16.6.2015, Gauweiler ym. (C-62/14, EU:C:2015:400, 67 kohta).

37 Ks. tuomio 11.7.1989, Schräder HS Kraftfutter (265/87, EU:C:1989:303, 21 kohta); tuomio 12.7.2001, Jippes ym. (C-189/01, EU:C:2001:420, 81 kohta) ja tuomio 9.3.2010, ERG ym. (C-379/08 ja C-380/08, EU:C:2010:127, 86 kohta); ks. myös vastaavasti tuomio 16.6.2015, Gauweiler ym. (C-62/14, EU:C:2015:400, 91 kohta).

38 Ks. tuomio 29.11.2006, Campoli v. komissio (T-135/05, EU:T:2006:366, 72 kohta). Unionin tuomioistuin on lisäksi tulkitessaan direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohtaa ennakkoratkaisupyyntöjen nojalla todennut, että jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta niiden valitessa keinoja, joilla ne voivat toteuttaa sosiaalipolitiikkansa tavoitteita.

39 Ks. tuomio 26.9.2013, Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, 58 kohta) ja tuomio 15.4.2010, Gualtieri v. komissio (C-485/08 P, EU:C:2010:188, 72 kohta). Tosiseikoiltaan samankaltaisessa yhteydessä, jossa oli kyse sosiaalietuuden myöntämiseen liittyvästä syrjinnästä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi 11.6.2002 annetussa tuomiossaan Willis v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:2002:0611JUD003604297), että sopimusvaltioilla on tiettyä harkintavaltaa, kun ne ratkaisevat, onko erilainen kohtelu, ja missä määrin erilainen kohtelu on, oikeutettua muuten analogisten tilanteiden välisten erojen perusteella, mutta samalla se kuitenkin tutki, puuttuiko erilaiselta kohtelulta sen käsiteltäväksi saatetussa tapauksessa ”objektiivinen ja kohtuullinen oikeutus”, eli pyrittiinkö sillä ”oikeutettuun tavoitteeseen” tai olivatko ”käytetyt keinot ja tavoiteltu tavoite kohtuullisen oikeassa suhteessa toisiinsa”.

40 Ks. tuomio 5.3.2009, Age Concern England (C-388/07, EU:C:2009:128, 51 kohta).

41 Johdonmukaisuusvaatimuksesta ks. lisäksi periaatteellisina ratkaisuina tuomio 10.3.2009, Hartlauer (C-169/07, EU:C:2009:141, 55 kohta) ja tuomio 23.12.2015, Hiebler (C-293/14, EU:C:2015:843, 65 kohta). Erityisesti direktiivistä 2000/78 ks. tuomio 12.1.2010, Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, 53 kohta) ja tuomio 26.9.2013, HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590, 67 kohta).

120. Lisäksi epävarmuutta voi aiheuttaa myös esitettyjen erottelun tavoitteiden analysoiminen konkreettisesti, erityisesti jos arvioidaan ensimmäistä niistä, joka koskee petosten torjuntaa ja johon kolme muuta esitettyä perustetta liittyvät läheisesti tai johon ne perustuvat.

121. On nimittäin korostettava komission ja neuvoston käyttämän petoksen käsitteen rajallisuutta, sillä nämä elimet käyttävät ilmaisua ”sopimukset myöhemmästä perimyksestä”, joka lähtökohtaisesti käsitteenä viittaa vain perintöä koskevaan sääntelyyn, tai ilmaisua ”lumeavioliitot” [”mariages de complaisance”], johon liittyy enemmän mielleyhtymiä. Toimielinten ajamana ajatuksena on torjua avioliiton kestolla se vaara, että avioliitto solmittaisiin pikemminkin tarkoituksessa saada taloudellisia etuuksia kuin tarkoituksessa viettää yhteiselämää.

122. Voidaan kysyä, mitä konkreettista tilannetta komissio ja neuvosto tässä tarkoittavat. [Ranskankielinen] ilmaisu ”mariage de complaisance” [lumeavioliitto] viittaa ilmaisuun ”mariage blanc” [”tyhjä avioliitto”, suomeksi niin ikään lumeavioliitto], jota käytetään yleisesti kuvaamaan fiktiivistä parisuhdetta, johon ryhdytään ainoastaan, jotta jompikumpi aviopuoliso voisi avioliiton avulla saada toivomansa toisen aviopuolison kansalaisuuden. Tätä kahden yksilön, joilla ei ole todellista tunteellista sidettä, etujen yksittäistä kohtaamista ei voida yhdistää nyt käsiteltävään tapaukseen.

123. Ainoa tilanne, jota käytännössä voidaan tarkoittaa, koskee pariskuntaa, joka on tehnyt avioliittoa koskevan sopimuksen tai ei ole ja joka päättää solmia avioliiton, koska parisuhteen unionin virkamiehenä toimivan osapuolen terveydentila heikkenee merkittävästi.

124. Ajatus siitä, että tällainen parisuhde voitaisiin luokitella lumeavioliitoksi, on mielestäni hyvin kyseenalainen ja tietyllä tavalla epäasianmukainen, koska sillä kiistetään avioliiton ydinsisältö. Tässä tilanteessa on nimittäin kyse kahdesta henkilöstä, jotka elävät jo parisuhteessa ja jotka päättävät vahvistaa sitoumustaan ryhtymällä avioliittoon, jolloin he vain vastaavat siihen vahvaan kannustimeen, joka muodostuu henkilöstösääntöjen säännöksistä, joissa ilmeisellä tavalla suositaan avioliittoa. Tässä tilanteessa pelko avioliitosta, joka ei perustuisi aitoon tarkoitukseen viettää yhteiselämää, on perusteeton, koska yhteiselämä on olemassa jo ennen virallista parisuhdetta.

125. Päätökseen solmia avioliitto liittyy välttämättä ja aina varallisuusoikeudellinen puoli, ja päätös tehdään, koska halutaan oikeusvarmuutta ja suojata kumppania mahdollisimman hyvin parisuhteen aikana ja sen päättyessä. Se, että tällainen päätös tehdään mahdollisesti sen jälkeen, kun on saatu ikäviä uutisia kumppanin terveydentilasta, ei ole merkki petoksesta vaan osoitus kahta sellaista henkilöä yhdistävän siteen vahvuudesta, jotka tekevät sitoumuksen, jonka päättymispäivää ei aina voida tietää varmuudella etukäteen, riippumatta siitä, kuinka vakavasta sairaudesta kumppanin, josta on tullut aviopuoliso, sairaudessa on kyse. Tähän ei mielestäni liity minkäänlaista avioliiton väärinkäyttöä, kuten komissio ja neuvosto ovat väittäneet.

126. Muutenkin tämä ”viiveellä voimaan tuleva vaikutus”, josta jollain tavalla on kyse vaatimuksessa siitä, että avioliiton on tullut kestää vähintään vuoden, jotta oikeus perhe-eläkkeeseen syntyy, on räikeästi ristiriidassa avioliiton oikeudellisen luonteen kanssa, sillä avioliiton oikeusvaikutukset tulevat voimaan heti, kun avioliittositoumus tehdään. Komissio ja neuvosto ovat korostaneet voimakkaasti sitä, että henkilöstösäännöissä säädetty avioliitossa ja avoliitossa eläneiden henkilöiden erilainen kohtelu perustuu ”perhetilanteiden eroon, joka perustuu asianosaisten tietoiseen valintaan”, sillä avioliitto aviopuolisoita sitovine oikeudellisine ja taloudellisine velvoitteineen eroaa välttämättä pelkästä vapaasta parisuhteesta, kun otetaan huomioon perhe-eläkkeen tarkoitus.

127. On todettava, että valittaja ja N päättivät 9.5.2014 solmia avioliiton, jolloin välittömästi syntyi se oikeudellinen kehys, johon toimielimet ovat vedonneet objektiivisena erotteluperusteena. Jos tämän tyyppisessä asiassa, kuten valittajan tilanne akuutisti osoittaa, ei olisi kyse surullisesta ihmiskohtalosta, voisi olla mielenkiintoista käsitellä sen tilanteen ironisuutta, että komissio ja neuvosto piiloutuvat lumeavioliiton käsitteen taakse hylätäkseen perhe-eläkehakemuksen, sen jälkeen, kun ne ovat vedonneet valittajaa vastaan siihen, että hän ei ollut valinnut avioliittoa, kun kyse oli tilanteiden rinnastettavuudesta perhe-eläkkeen tavoitteen näkökulmasta.

128. Tässä tilanteessa kyseessä oleva toimenpide vaikuttaa minusta ilmeisen epäasianmukaiselta keinolta petosten torjuntaa koskevan tavoitteen saavuttamiseksi, ja samoin on pääteltävä myös muiden tavoitteiden osalta, jotka ovat vain mainittuun tavoitteeseen välittömästi perustuvia tavoitteita.

129. Jos ajatellaan, että eläkejärjestelmän taloudellisen tasapainon säilyttämiseen liittyvää oikeuttamisperustetta voitaisiin arvioida erikseen, on todettava, että komissio tai neuvosto eivät ole mitenkään osoittaneet, että on vaara siitä, että tämä tasapaino kärsisi, jos riitautettua erilaista kohtelua ei olisi säädetty, eivätkä toimielimet ole myöskään selittäneet sitä. Muutenkin unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että luonteeltaan puhtaan taloudelliset budjettiin liittyvät seikat eivät yksin voi olla sellainen oikeutettu tavoite, jolla voidaan oikeuttaa poikkeaminen yhdenvertaisen kohtelun ja syrjintäkiellon yleisestä periaatteesta. [42]

ii) Välttämättömyys

130. Jos unionin tuomioistuin katsoo, että vuoden kestänyttä avioliittoa koskeva edellytys on ilmeisen asianmukainen, on kysyttävä, onko nyt tässä asiassa kyseessä olevan kaltainen säännös välttämätön tavoiteltujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimenpide on välttämätön, jos tavoiteltua oikeutettua tavoitetta ei voida saavuttaa niin ikään asianmukaisella mutta vähemmän rajoittavalla toimenpiteellä. [43] Tässä tapauksessa on kysyttävä, eikö ole olemassa vähemmän radikaaleja ratkaisuja, joilla voidaan välttää vaara petoksista, säilyttää siten eläkejärjestelmän taloudellinen tasapaino, välttää hyvän hallinnon periaatteen vastaisia ylimääräisiä kuluja, kun hallinto käsittelee tapauksia, ja taata samalla virkamiesten yhdenvertainen kohtelu.

131. Todettakoon, että tässä tapauksessa sovellettu ratkaisu on vähintäänkin radikaali, koska siihen, että virkamies kuolee 12 kuukauden kuluessa avioliiton solmimisesta, liittyy aina sellainen olettama petoksesta, jota ei voida kyseenalaistaa, ja tällöin eloon jääneelle puolisolle ei myönnetä perhe-eläkettä.

132. Asianomaisia henkilöitä vähiten rajoittava vaihtoehto olisi antaa heille tilaisuus osoittaa, että kyse ei ollut lumeavioliitosta, esittämällä todisteet sellaisen aiemman yhteiselämän todellisuudesta, jonka avulla he saavuttavat kohtalokkaan 12 kuukauden rajan. On korostettava, että tällainen ratkaisu ei olisi mitenkään ristiriidassa sen lähestymistavan kanssa, jota on sovellettu arvioitaessa vertailtujen tilanteiden – eli virallisten parisuhteiden ja tosiasiallisten parisuhteiden – rinnastettavuutta toisiinsa, koska tällä ratkaisulla ei kyseenalaisteta avioliiton ja perhe-eläkkeen välistä yhteyttä.

133. Tämä vähemmän rajoittava lähestymistapa ei myöskään olisi epäasianmukainen.

134. Tavoitteesta, joka koskee ylimääräisten hallintokulujen välttämistä, on huomautettava, että tätä komission ja neuvoston väitettä ei ole mitenkään tuettu asian kannalta merkityksellisillä luvuilla. Väliintulokirjelmässään neuvosto toteaa, että Euroopan unionin palveluksessa on yli 58 000 virkamiestä ja muuta henkilökunnan jäsentä ja sen eläkejärjestelmästä saa maksuja yli 20 000 henkilöä.

42 Ks. tuomio 19.6.2014, Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-41/12, EU:C:2014:2005, 77 kohta) ja tuomio 11.11.2014, Schmitzer (C-530/13, EU:C:2014:2359, 41 kohta); miesten ja naisten yhdenvertaisesta kohtelusta ks. vastaavasti tuomio 17.6.1998, Hill ja Stapleton (C-243/95, EU:C:1998:298, 40 kohta); tuomio 6.4.2000, Jørgensen (C-226/98, EU:C:2000:191, 39 kohta); tuomio 23.10.2003, Schönheit ja Becker (C-4/02 ja C-5/02, EU:C:2003:583, 85 kohta) ja tuomio 21.7.2011, Fuchs ja Köhler (C-159/10 ja C-160/10, EU:C:2011:508, 74 kohta).

43 Ks. vastaavasti tuomio 26.9.2013, Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, 69 kohta).

On ilmeistä, etteivät nämä luvut ole riittävä selvitys arvioitaessa tässä asiassa esiin tullutta kysymystä, jossa on kyse pelkästään alle vuoden kestäneistä avioliitoista, joiden voidaan järkevästi olettaa muodostavan vain pienen osan käsiteltävistä tapauksista, kun otetaan huomioon, että oikeudenkäynti, josta tässä asiassa on kyse, on tietääkseni ensimmäinen oikeudenkäynti, jossa on kyse nimenomaan tästä kysymyksestä.

135. Muutenkaan ei ole kyse siitä, että edellytettäisiin, että hallinto tutkisi jotenkin asianomaisen pariskunnan tilannetta ja arvioisi asianosaisten siviilisäätyä koskevia oikeudellisia kysymyksiä, sillä ainoa selvitettävä seikka on avioliittoa edeltäneen yhteiselämän kesto, joka on helposti osoitettavissa, jos kyse on muusta rekisteröidystä parisuhteesta kuin avioliitosta, ja jonka osoittamiseen voi liittyä vain vähän vaikeuksia, jos kyse on avoliitosta, kuten nyt käsiteltävä asia osoittaa. Tällainen puhtaan aineellinen arviointi ei voi merkitä virkamiesten epäyhdenvertaista kohtelua.

136. Lisäksi on huomautettava, että vaikka henkilöstösääntöjen lainsäätäjä on aivan selvästi ottanut lähtökohdakseen virkamiesten ryhmittelyn, se ei ole sulkenut pois yksittäistapausten konkreettista arviointia, mistä on osoituksena henkilöstösääntöjen liitteessä VII olevan 1 artiklan 1 kohdan d alakohta, jossa säädetään, että virkamiehelle, joka ei täytä kotitalouslisän myöntämisedellytyksiä, voidaan myöntää kotitalouslisä ”erityisellä ja perustellulla päätöksellä, jonka nimittävä viranomainen tekee todistusvoimaisten asiakirjojen perusteella”, jos hän kuitenkin tosiasiallisesti huolehtii perheen elatuksesta.

137. Kun otetaan huomioon edellä esitetty arvio siitä, että alle vuoden kestäneitä avioliittoja koskevia tapauksia on vähintäänkin kohtuullisena pidettävä määrä, ehdotettu vähemmän rajoittava ratkaisu ei minusta myöskään näytä mitenkään voivan vaarantaa eläkejärjestelmän taloudellista tasapainoa, josta komissio ja neuvosto eivät ole esittäneet mitään täsmällisiä tietoja, ellei sellaisena pidetä sitä, että eläkejärjestelmään maksuja suorittavia henkilöitä on huomattavasti enemmän kuin henkilöitä, jotka saavat maksuja siitä.

138. On muistutettava, että henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevassa 17 artiklassa säädetään perhe-eläkkeen myöntämisestä sellaisen virkamiehen eloon jääneelle puolisolle, joka on kuollut työtehtävissä toimivan virkamiehen asemassa. Voidaan järkevästi olettaa, että tällaiset tilanteet ovat pääosin, kuten valittajan esimerkki osoittaa, tilanteita, joissa virkamies kuolee harjoitettuaan ammattia lukuisien vuosien ajan, jolloin hän on siis suorittanut eläkejärjestelmään maksuja, joiden perusteella ei makseta vanhuuseläkettä. Se, että tässä tilanteessa eloon jääneelle puolisolle, joka on osoittanut, että puolisot olivat viettäneet yhteiselämää ennen avioliittoa riittävän kauan, jotta vaadittu 12 kuukauden aikaraja saavutetaan, myönnetään perhe-eläke, joka vastaa 60 prosenttia siitä vanhuuseläkkeestä, jota hänen virkamiespuolisonsa olisi saanut, ei lähtökohtaisesti voi vaarantaa eläkejärjestelmän taloudellista tasapainoa.

139. Edellä todetun perusteella on pääteltävä, että vähintään 12 kuukautta kestänyttä avioliittoa koskeva vaatimus on toimenpide, jolla siitä huolimatta, että otetaan huomioon eläkejärjestelmän hallintoon liittyvä laaja harkintavalta ja käytännön vaatimukset, ylitetään se, mikä on tarpeen lainsäätäjän henkilöstösäännöillä tavoittelemien yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

iii) Virkamiesten oikeuksien liiallinen rajoittaminen

140. Jos unionin tuomioistuin katsoo, että vähintään 12 kuukautta kestänyttä avioliittoa koskeva vaatimus on asianmukainen toimenpide, joka on välttämätön toimenpiteelle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, on vielä arvioitava, onko toimenpide oikeasuhteinen sanan ahtaassa merkityksessä. Tässä yhteydessä on niin, että vaikka toimenpide on asianmukainen ja välttämätön tavoiteltujen oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, siitä ei saa aiheutua haittaa, joka on epäsuhdassa tavoiteltuihin tavoitteisiin. Toisin sanoen on varmistuttava siitä, että kyseessä olevan kaltainen säännös

ei merkitse virkamiesten oikeutettujen odotusten suhteetonta rajoittamista.[44] Viime kädessä kyse on oikeudenmukaisen tasapainon löytämisestä niiden keskenään vastakkaisten etujen välillä, joita ovat virkamiesten ja heidän eloon jääneiden puolisoidensa, kuten esimerkiksi valittajan, edut ja unionin eläkejärjestelmän hallintaan liittyvät edut.

141. On toki selvää, että kaikki ylimääräiset etuudet, jotka maksetaan eläkejärjestelmästä, kasvattavat kustannusten kokonaismäärää ja siten eläkejärjestelmään liittyvien kulujen osuutta unionin talousarviosta. Tämä toteamus on kuitenkin merkittävästi monitahoisempi, kun otetaan huomioon tässä ratkaisuehdotuksessa esitetyt pohdinnat henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan tarkoituksesta, jona on perhe-eläkkeen myöntäminen sellaisen virkamiehen eloon jääneelle puolisolle, joka on kuollut työtehtävissä toimivan virkamiehen asemassa ja siis saamatta vanhuuseläkettä, jota varten virkamies on säännöllisesti suorittanut maksuja.

142. Vuoden kestänyttä avioliittoa koskevasta edellytyksestä seuraa, että kokonainen ryhmä eloon jääneitä puolisoita suljetaan automaattisesti henkilöstösääntöjen säännösten edunsaajien piirin ulkopuolelle, vaikka he ovat voineet viettää useita vuosikymmeniä yhteiselämää kuolleen virkamiehen kanssa – kuten valittajan esimerkki osoittaa – ja tällainen yhteiselämä merkitsee epäsuoraa mutta todellista osallistumista eläkejärjestelmän kustannuksiin. Näin vakava kokonaisen ryhmän etujen loukkaus on täysin epäsuhdassa avioliiton vähimmäiskestolla tavoiteltuun tavoitteeseen, kun sen tavoitteena on ensisijaisesti estää tiettyjen henkilöiden sosiaalietuutta koskeva väärinkäytösluonteinen menettely, mikä on ilmeisen harvinainen tilanne.

143. Siten edellytyksellä loukataan kohtuuttomasti virkamiesten ja heidän eloon jääneiden puolisojensa oikeutettuja etuja, jolloin on pääteltävä, että kyse on yhdenvertaisen kohtelun periaatteen, sellaisena kuin se on taattu perusoikeuskirjan 20 artiklassa, rikkomisesta.

144. Koska kyseinen rajoitus ei mielestäni ole välttämätön eikä oikeassa suhteessa tavoiteltuihin tavoitteisiin, ei ole tarpeen kysyä, loukataanko edellytyksellä kyseisen oikeuden ”keskeistä sisältöä” eli aineellista merkitystä.

145. Tästä seuraa, että on katsottava, että henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädettyä perhe-eläkkeen myöntämisedellytystä, jonka mukaan eloon jääneen puolison on tullut olla virkamiehen puolisona vuoden ajan virkamiehen kuolinhetkellä, ei voida soveltaa tässä asiassa.

146. Koska kanneperuste, jonka mukaan henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäinen kohta on lainvastainen, on edellä tarkoitetulla tavalla perusteltu, riidanalainen päätös on kumottava.

147. Vielä on muistutettava, että SEUT 266 artiklan mukaan toimielimen, jonka toimi on kumottu, on toteutettava unionin tuomioistuimen tuomion täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimenpiteet.

44 Ks. vastaavasti ikään perustuvaa syrjintää direktiivin 2000/78 yhteydessä koskevissa asioissa tuomio 16.10.2007, Palacios de la Villa (C-411/05, EU:C:2007:604, 73 kohta) ja tuomio 12.10.2010, Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600, 47 kohta); ks. lisäksi tuomio 16.7.2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria (C-83/14, EU:C:2015:480, 123 kohta) ja julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus CHEZ Razpredelenie Bulgaria (EU:C:2015:170, 131 kohta) ja ratkaisuehdotus Belov (C-394/11, EU:C:2013:48, 117 kohta), joissa molemmissa on kyse rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29.6.2000 annetusta neuvoston direktiivistä 2000/43/EY (EUVL 2000, L 180, s. 22).

3. Vahingonkorvausvaatimus

148. Oikeuskäytännön mukaan unionin vastuu syntyy ainoastaan, jos seuraavat edellytykset täyttyvät: toimielinten moitittu toiminta on lainvastaista, väitetty vahinko on todella syntynyt ja toiminnan ja väitetyn vahingon välillä on syy-yhteys, ja on kantajan asiana osoittaa, että nämä edellytykset täyttyvät. [45]

149. Tässä tapauksessa valittaja vaatii 5 000 euron suuruista korvausta henkisestä kärsimyksestä, joka on aiheutunut päätöksestä, joka on lainvastainen sen syrjivän luonteen perusteella ja jolla häneltä on evätty perhe-eläke hyvin kipeässä asiayhteydessä. Valittaja vetoaa siis sekä vahingonkorvausvaatimuksensa että kumoamista koskevan vaatimuksensa perusteena samaan lainvastaisuuteen.

150. Koska esitän ratkaisuehdotuksena, että henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan lainvastaisuutta koskeva väite on perusteltu perusoikeuskirjan 20 artiklassa taatun yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomisen perusteella, ehdotan, että asiassa tunnustetaan vahingonkorvauksen peruste ja samalla todetaan, että riidanalaisen päätöksen kumoaminen on riittävä korvaus siitä henkisestä kärsimyksestä, jota valittajalle on tässä asiassa voinut aiheutua.

VI Oikeudenkäyntikulut

151. Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdan mukaan on niin, että jos valitus hyväksytään ja unionin tuomioistuin itse ratkaisee riidan lopullisesti, se tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista.

152. Työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan, jota sovelletaan valituksen käsittelyssä työjärjestyksen 184 artiklan 1 kohdan nojalla, mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

153. Tässä tapauksessa valittaja on vaatinut unionin tuomioistuinta sen jälkeen, kun se on ottanut asian välittömästi ratkaistavakseen, hyväksymään kaikki valittajan ensimmäisen asteen tuomioistuimessa esittämät vaatimukset mukaan lukien vaatimuksen vastaajan, tässä tapauksessa komission, velvoittamisesta korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Valittaja ei siis ole vaatinut neuvoston velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikuluja eikä komission velvoittamista korvaamaan valittajalle valituksen käsittelyn yhteydessä aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja.

154. Kun komissio on hävinnyt asian, komissio on velvoitettava vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan molemmissa asteissa ja korvaamaan lisäksi valittajan vaatimuksen mukaisesti ne valittajan oikeudenkäyntikulut, jotka ovat aiheutuneet asian käsittelystä ensimmäisen asteen tuomioistuimessa, kun valittaja vastaa valituksen käsittelyn yhteydessä syntyneistä oikeudenkäyntikuluistaan. Neuvosto vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

VII Ratkaisuehdotus

155. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin

1) kumoaa unionin yleisen tuomioistuimen 3.5.2018 antaman tuomion HK v. komissio (T-574/16, ei julkaistu, EU:T:2018:252);

45 Ks. tuomio 1.6.1994, komissio v. Brazzelli Lualdi ym. (C-136/92 P, EU:C:1994:211, 42 kohta) ja tuomio 12.7.2011, komissio v. Q (T-80/09 P, EU:T:2011:347, 42 kohta).

2) julistaa Euroopan unionin henkilöstösääntöjen liitteessä VIII olevan 17 artiklan ensimmäisen kohdan pätemättömäksi siltä osin kuin siinä säädetään Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20 artiklassa taatun yhdenvertaisuutta lain edessä koskevan oikeuden vastaisesti, että eloon jääneen puolison on tullut olla naimisissa vähintään vuoden ajan, jotta hänelle voidaan myöntää perhe-eläke;

3) kumoaa Euroopan komission päätöksen, jolla valittajalta evätään perhe-eläke;

4) velvoittaa komission vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan molemmissa asteissa ja korvaamaan lisäksi ne valittajan oikeudenkäyntikulut, jotka ovat aiheutuneet asian käsittelystä ensimmäisen asteen tuomioistuimessa, kun valittaja vastaa valituksen käsittelyn yhteydessä syntyneistä oikeudenkäyntikuluistaan, ja toteamaan, että Euroopan unionin neuvosto vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.